

Мавзу: Қимматли қоғозлар бозори.

Режа:

1.Қимматли қоғозларнинг моҳияти ва ўзига хос хусусиятлари.

2.Қимматли қоғозлар бозорини турлари ва ҳосилавий қимматли қоғозлар.

3.Қимматли қоғозлар бозорини тартибга солишнинг моҳияти ва зарурлиги.

4.Қимматли қоғозлар бозорини давлат тамонидан тартибга солиш.

Қимматли қоғозлар тарифи:

«Қимматли қоғозлар ва фонд биржалари тўрисида»ги қонунга мувофиқ « Қимматли қоғозлар- бу улар чиқарган шахс билан уларнинг эгаси ўртасидаги мулкый ҳуқуқларни ёки қарз муносабатларини тасдиқловчи дивидент ёки фоиз кўринишида даромад тўлашни ҳамда ушбу ҳужжатлардан келиб чиқадиган ҳуқуқларни бошқа шахсга бериш имкониятини назарда тутувчи пул ҳужжатларидир. »

1.Мулкый ҳуқуқ- бу иқтисодий ўзаро муносабатлар субъектлари мол-мулкка, товар моддий бойликларига, пул маблағларина довогарлик қилиш мумкин булган ҳуқуқдир

2.Номулкый ҳуқуқ-бу акцидорнинг компания умумий йиғилишида овоз бериш, эмитентнинг фаолияти хақида ахбарот берилишини талаб қилиш ҳуқуқидир.

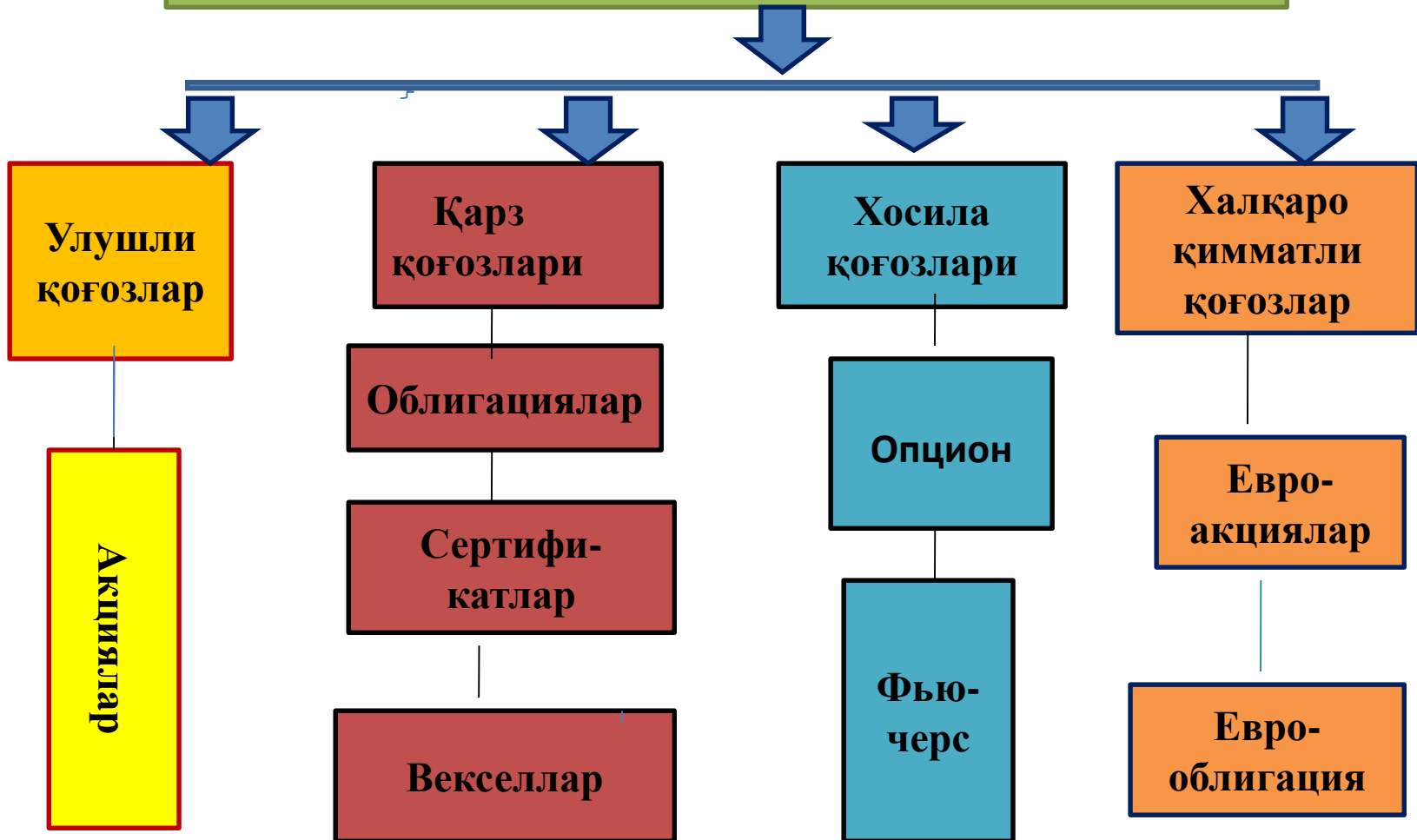
Қимматли қоғозларнинг хусусиятлари

Айланувчанлиги- бу қимматли қоғознинг бозорда харид қилинишига ва сотилишига, шунингдек, кўпчиллик холларда бошқа товарлар муомласини осонлаштирувчи мустақил тўлов воситаси сифатида қўлланишига қодирлигидир.

Ликвидлиги- бу қимматли қоғознинг унинг эгаси учун деярли зарар келтирмаган холда тез сотилиш, пул маблағларига айланиш қудратидир.

Хатарлилиги- қимматли қоғозлар операциялари билан боғлиқ йўқотишлар ва муқаррар равишда уларга хос эхтимолларидир.

Қимматли қозозлар турлари

Акция- бу французча сўздан олинган бўлиб. Жамиятнинг устав фондига муаян хисса қушганлигидан гувоҳ берувчи. Унинг эгасига фойданинг бир қисмини олиш ва одатда . Ушбу жамиятни бошқаришда иштирок этиш ҳуқуқини берувчи қимматли қоғоздир.

- **Акцияларнинг тури.**

Очиқ ёки ёпиқ
турдаги
акциядорлик
жамиятлари
акциялари.

Эгасининг
номи ёзилган ва
қўсатувчи
эгаллик
қиладиган
акциялар.

Оддий ва
имтиёзли
акциялар

Облигация- лотинча сўздан олиган, унинг эгаси қарз берганлигидан гувоҳлик берувчи ва унга ушбу қимматли қоғознинг номинал қийматини унда кўрсатилган муддатда белгиланган қатъий фоиз тўланган ҳолда мажбуриятини тасдиқловчи қимматли қоғоздир.

- **Облигация турлари.**

Давлат
облигация-
лари

Муниципал
облигация-
лари

Корхона
облигация-
лари

Хосилавий қимматли қоғозлар- бу шартномалар бўлиб, улар бўйича бир тамон қимматли қоғозларнинг маълум бир миқдорини маълум муддатда келишилган нархда сотиб олиш ёки сотиш ҳуқуқи ёки сотиш ҳуқуқи ёхуд мажбуриятини олади.

Хосилавий қимматли қоғозлар тури.

Опцион

-бу битимда иштирок этаётган тамонларнинг бирига қимматли қоғозлар маълум бир миқдорини муаян вақт мобайнида сотиш ҳуқуқини берадиган шартномадир.

Варрант

- бу унинг эгаси маълум муддат давомида ёки маълум кунда варрантлар эмитенти тамонидан дастлабки чиқарилган қимматли қоғозларни харид қилиш ҳуқуқини олганлигини тасдиқловчи хужжатдир

Фьючерслар

келишилган миқдордаги маълум вақт мобайнида битим тузиш вақтида белгиланган нархда етказиб бериш тўғрисидаги шартномаларни кузда тутлади. (ёқилғи, нефт ва пахта, кофе)

Кимматли коғозлар бозорини иштирокчилари:

- **эмитентлар** - кимматли коғозларни муомалага чиқарувчилар ва к.к.нинг эгалари олдида уз номидан ушбу к.к.лар буйича мажбуриятларга эга давлат, маҳаллий маъмурият органлари ва юридик шахслар
- **инвесторлар** (сармоядорлар) - уз хисобидан ва номидан к.к.ларни сотиб олувчи жисмоний ва юридик шахслар
- **профессионал иштирокчилар** (инвестиция муассасалари) - уларнинг асосий фаолият тури кимматли коғозлар билан операциялар қилишдан иборат бўлган хужалик юритувчи субъектлар
- **бошқарув ва назорат давлат органлари** - к.к.лар бозорини тартибга солиш буйича давлат томонидан ваколатланган идоралар
- **биржа ва биржадан ташқари муассасалар**

Эмитентлар:

- давлат органлари
- ишлаб чиқариш ва савдо акциядорлик компаниялар
- инвестиция компаниялар ва фондлар
- акциядорлик, тижорат банклари
- юридик шахс мақомига эга бўлган норезидентлар
- бошкалар

Инвесторлар:

- Юридик ва жисмоний шахслар
- Давлат
- Аҳоли
- Хорижий компаниялар

Қимматли қозғозлар бозорини профессионал иштирокчилари:

- **брокерлар**
- **дилерлар**
- **бошқарув компаниялар**
- **клиринг ташкилотлар**
- **депозитарийлар**
- **регистраторлар**
- **савдо ташкилотчилари (биржа ва нобиржа ташкилотлари)**
- **тижорат банклар**

*Кимматли коғозлар бозорини
мувофиқлаштириш ва
назорат этиш давлат органлари:*

- Молия вазирлиги
- Марказий банк
- Давлат мулк кумитаси қошидаги
Кимматли коғозлар бозори
фаолиятини мувофиқлаштириш
ва назорат қилиш Маркази